

Циховська Е.Д.
студентка 5 курсу
філологічного факультету,
Бердянський державний
педагогічний інститут

Є.МАЛАНЮК І Ю.ТУВІМ: КОНТАКТИ, ТВОРЧІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ

Український літературний процес 20-х років ХХ ст. пішов у своєму розвитку двома шляхами: один відбувався в самій Україні, а другий - за її межами. На долю Євгена Маланюка (1897-1968) випав другий шлях митця-емігранта: жив і працював у Польщі, Чехословаччині, Німеччині, Америці (із 71 року життя 50 пройшло в еміграції). У ході життєвих і творчих пошуків Маланюк стикався з багатьма видатними людьми того часу, мав дружні стосунки з польськими скамандритами, особливо з Юліаном Тувімом (1894-1953). Певним аспектам творчості Маланюка присвятили наукові розвідки такі літературознавці, як О.Астаф'єв, Ю.Войчишин, Н.Партач, Т.Салига, Ю.Барабаш, Ю.Ковалів, Г.Сивокінь, О.Семенець та ін., а Тувіма - Т.Конєва, Ю.Булаховська, М.Живов, І.Колташева, І.Лодзинський та ін. В працях зустрічаються окремі зауваження щодо інтерпретації творчості Маланюка і Тувіма. Ми бачимо своє завдання у встановленні і аналізі контактних і творчих зв'язків українського та польського поетів ХХ ст., життєві шляхи яких перетиналися.

Визвольна боротьба 1917-1920 рр., а саме перехід з російської армії в українську, пізніше - Центральна Рада, Гетьманат і Директорія, табір інтернованих у Польщі й еміграція - все це сформувало світогляд українського поета і критика Маланюка, представника першої політичної еміграції, і знайшло відбиток у його творчості.

У жовтні 1920 р. армію Української Народної Республіки, до якої входив сотник Маланюк, інтернували до Польщі. Він перебував майже три роки у військових таборах у Стшелкові, Шипторно, а згодом - у Каліші, що за 60 км від столиці Польщі, за які вдалося зібрати кращі творчі сили з навколишніх українських таборів. Літературною трибуною стало видання часопису "Веселка" (утвор. в середині 1921 р.). Маланюк редагував журнал "На хвилях життя", а в 1923 році разом з Михайлом Селегієм та Михайлом Осикою випустив маленьку збірку віршів "Озимина". До речі, перебуваючи в таборі для інтернованих, Маланюк починає писати перші вірші. Це був час, коли національно свідомою частиною українського народу "стала до борні за побудову своєї держави й зазнала поразки". Тому ліричний герой поета "мав підстави для свого суду" [13, 61].

У таборах Маланюк знайомиться із польськими скамандритами (Скамандра - річка, що протікала біля древньої Трої), до яких належала група поетів, що сформувалася в 20-х роках (1918-1939) навколо журналу "Скамандер" у Варшаві. Духовним опікуном її вважався Леопольд Стафф (1878-1957), який починав з імпресіонізму, символізму та неоромантизму, а в кінці 1900-х став одним з перших польських неокласицистів. Виступаючи проти традицій "Молодої Польщі" (виникла наприкінці ХІХ ст.), якій було притаманне співіснування символістської поезії і драматургії з натуралістичною прозою і драматургією, скамандрити стверджували необхідність

наближення поезії до повсякденного життя і демократичного читача, вважали своїм завданням удосконалення поетичної мови та форми перш за все за рахунок уникнення в поезії складних символів.

Маланюк дорожив дружбою з уродженцем Білорусі польським поетом Леонардом Подгорським-Окулувим, автором збірок поезій "Дорога на Емаус" та "Біалорусь". Подгорський допоміг Маланюкові дістати дозвіл на поїздку до Варшави, де поет познайомився вже з іншими скамандритами: Яном Лехоном (1899-1956), який, захоплений польською історією, цікаво переломив романтичну традицію, Антонієм Слоніньським (1895-1976), поезія якого була раціоналістичною, плутоною і риторичною; Казіміржем Вержинським (1894-1969), поезія якого зазнала складної еволюції: життєстверджуючий ліризм ранніх віршів у роки повосенного вигнання поета поступився місцем трагедійному звучанню; Ярославом Івашкевичем (1894-1980), який, після недовгого захоплення експресіонізмом, затвердився на позиціях естетизму, ставши пізніше одним із відомих письменників Польщі. Добрі взаємини Маланюка з поляками продовжувалися протягом перебування у Варшаві, створивши атмосферу пошани і дружби.

Засновником поетичного об'єднання "Скамандр" разом з іншими митцями був Юліан Тувім, з яким потоваришував Євген Маланюк. До кінця свого життя Тувім зберіг вірність демократизму цього періоду, який визначив філософічність його поезії та своєрідність ліричного героя - простої людини з горожан. Т.Конєва зауважує: "...контрастність і суперечливість світу глибоко відбивалися в його віршах, генеруючи потужну емоційно-естетичну напругу" [8, 93]. Польський поет як чарівник слова був, можливо, найталановитішим із скамандритів, який умів наповнити вірші ліричною силою. Увійшов він у літературу в 1913 р., коли одна з варшавських газет надрукувала його вірш.

Критики вважали Юліана Тувіма кормчим польської поезії. Сам він вірив, що буде першим у Польщі футуристом. Багато пишучи для естради, Тувім був керівником варшавських кабаре. Масштабною є його діяльність як перекладача творів української та російської літератур ("Слово о полку Игоревім"; "Горе від розуму" О.С.Грибєєдова, "Ревізор" М.В.Гоголя, поезія О.С.Пушкіна, М.О.Некрасова, В.В.Маяковського, Б.Л.Пастернака, О.Т.Гвардовського, М.Ф.Рильського та ін.), що, безумовно, відшліфувало майстерність Тувіма. Крім того, він є відомим автором популярних віршів для дітей, книг з історії нравів і звичаїв, мови і літератури Польщі.

Український і польський поети листувалися, обмінювалися своїми збірками поезій із посвятами один одному. Як і Маланюк, Тувім знаходився в еміграції в Америці (з вересня 1939 р. до травня 1946 р.), де почав працювати над ліро-епічною поемою "Квіти Польщі" (Т.І. надрук. у 1949 р.), яка залишилася незакінченою. Громадянська лірика займає ведуче місце в творчості поетів. В основі світобачення кожного з них лежить ідеологія патріотизму, яка зумовлює спільність та єдність естетичних смаків. Осмисленням цієї ідеології у власній творчості переймаються названі письменники, а національна ідея та боротьба за неї постають як джерело творчості. Щірі приятельські стосунки двох митців описала О.Веретюк, яка прокоментувала листи Маланюка, де він звертається до польського побратима зі словами "дорогий

мій", "коханий приятель", "широ твої", "Nie zapominaj wierszopisarza ukrainckiego..." [3].

У листах Маланюк пояснив причини свого негативного ставлення до Москви, писав про свій громадянський обов'язок перед українцями, визначив завдання, які необхідно вирішувати кожному письменнику. Ці умонастрої, трагізм світовідчуття, характерний і для Тувіма кінця 20-х початку 30-х рр., відбилися у вірші Маланюка "Ars poetica" (5.06.1924 р.) і в однойменному циклі "Ars poetica" (1930), присвяченому Юліанові Тувіму. І Маланюк, і Тувім розробляли "вічні" теми поезії, зокрема тему поетичного мистецтва.

До речі, у Л.Стаффа, духовного наставника скамандритів, є вірш з такою ж назвою "Ars poetica". Ще у дитячі роки, коли Тувім був більш ніж посереднім учнем, про що писав у вірші "Лодзь" (1919) - "Серед ледарів і заводил Сидів на почесному місці", і навіть залишився на другий рік, до його рук потрапила книжка поезій Стаффа, яка повністю змінила його життя: він почав читати вірші, наполегливо вчитися і закінчив школу одним з найкращих учнів.

Видавництво "Вісник" у Нью-Йорку подарувало шанувальникам творчості Маланюка збірку "Остання весна" (1959), куди і увійшов "Ars poetica". Автор використав вірші з першої пісні "Одіссеї" Гомера: "Бо і яже? Та ж всі, що уникнули злої заглади, вже давно мають затишок і від війни, і від моря, - тільки він залишився далеко родини і сина". Для другого епіграфа поет скористався власними рядками:

А убоге, бездушне тіло -

За всі весни, що їх не зазнав, -

Перетворить у мрамур білий

Та остання, остання весна [Цит. за кн.: 4, 38].

До речі, саме вірш "Весна" і перший том "Підстерігаю Бога" принесли Тувіму справжню славу, визнання і популярність, що свідчить про творчий перегук митців щодо використання образу весни як символу певного періоду життя людини - молодості, розквіту сил і енергії, а також в деяких віршах - незалежності держави, волі народу.

О.Астаф'єв підкреслює, що "традиційні нормативні поетики, на взірць поетик Арістотеля, Горація, Ніколя Буало, Феофана Прокоповича, в яких, з одного боку, йшлося про специфіку і закони художньої творчості, а з другого - давалися практичні поради, як творити художні тексти і досягти успіху, відійшли в минуле" [1, 53]. Тому Маланюк вирішив створити твір з формулюванням основ поетики.

Вірш "Ars poetica" (1930) поділено автором на чотири смислові одиниці, об'єднані однією темою сутності поетичного мистецтва і взаємодії митця і літератури, призначення поета і поезії. Цією проблемою переймалися майже всі письменники і мислителі, зокрема, Й.-В.Гете, Ф.Шіллер, П.Верлен, Т.Шевченко, А.Міцкевич, О.Пушкін та ін.

У першій частині автор розглядає свій творчий шлях від самих витоків, коли римування давало задоволення, а потім стало важким випробуванням: "Це існування смерті гіри" [9, 494]. Доля складалася так, що за кожен вірш треба було розплачуватися своїм здоров'ям, розлукою з батьківщиною, самотністю на чужині: "Прийшла кривавая розплата за кожен день, за кожен вірш". Вже з першої строфи виявляється така особливість творчої манери Є.Маланюка, як протиставлення, що вико-

ристовується ним з метою підсилення і увиразнення тематичних мотивів поезії: те, що було спочатку, раніше, протиставляється тому, що є нині. Пам'ять поета вміщує великий проміжок часу - роки, починаючи від кожного дня ("щодня, щороку забивали", "за кожен день"). Якщо в перших двох частинах переважає дія, яка відбувається в минулому, що передається формою недоконаного виду дієслів минулого часу ("палили", "протинали", "квітли", "дзвеніли", "складалися"), у порівнянні з тим, що "нині", "тепер" (дієслова доконаного виду теперішнього часу "назвать і убить"), то у третій і четвертій частинах Маланюк говорить про себе і Тувіма тільки у теперішньому часі ("падаю і встаю", "гвалтують", "горю", "кричить", "блищить"). Про зв'язки із західною Україною свідчить вживання діалектизмів - дієслів 3-ої особи однини теперішнього часу з відтятим закінченням "пам'ята". Однак треба зазначити і вживання полонізмів як свідчення впливу польського середовища, оточення: "тлум" (польськ. tłum - натовп), "завше" (польськ. zawsze - завжди). Часто у Маланюка, якого відрізняє суперечливість світосприймання, чергуються поняття віра - зневіра, любов - ненависть, покора - гордість. Звертаючись до своєї долі, він характеризує її епітетами "люта і проклята", які свідчать про її трагічність. У перших трьох частинах поширена стилістична фігура еліпс, яка полягає в опущенні певного члена речення, який легко відновлюється за змістом тексту: "Спочатку - сміх, пізніше - гра", "А нині - тільки чад і дим", "усмішка - грим". Поет живив її з метою досягнення напруженості, динамічності дії, стислості вираження думки.

Пейзажний опис у другій частині вірша перейнятий тривожним роздумом про мінливість в природі весною, яка є символом повноти життя. Маланюк виділяє лише один місяць весни - березень. "Він його називає або березіль, або март, з тим, що березіль має коннотацію додатного, а март - від'ємного порядку" [4, 80]. У даному вірші - місяць "березіль". Метафора-порівняння "хмари мчаться отарою турів" викликає асоціації з невлотою плінністю часу, з колобігом життя людини, де "яре сонце" співіснує одночасно з мокрим норд-вестом. У другій частині Маланюк відверто ділиться баченням свого ремесла, де "слово - щоденний хрест" і сприймається як "тортури". Хрест є символом страждань, муки, боротьби, а також "спасіння через страждання" [11, 135]. Поставивши поруч слова "хрест. Цілував...", Маланюк, на нашу думку, мав на увазі повагу людей один до одного, прощення, взаємну любов і єднання послідовників Христа.

У вислові "тортури літератури" алітерація взаємодіє з асонансом, створюючи відповідне звукове тло. Тут чергуються приголосні *p*, *t* і голосні *u*, *a*, "надаючи словосполученню шорсткого, навіть іронічного, забарвлення, чого й прагнув поет" [4, 92]. Своє призначення автор розуміє "як порок, як наркоз", звертаючись до порівняння як засобу образності. Маланюк застосовує порівняння з часткою "як" ("нерви дзвеніли, як струни") і порівняння відмінкові, зокрема з родовим відмінком ("існування смерті гіри"). Це мученицька праця, постійний біль, напруженість усіх нервів, неможливість відпочити навіть уві сні, коли теж складаються вірші. Все, що поет бачив у житті, постійно намагався "обертати у вірші": і епохальні події, і окремі миттєвості. В кінці другої частини Маланюк використовує займенник "ми", вважаючи спільним для себе і для Тувіма правильний принцип відтворення життя і таке розуміння постичного призначення. Саме Тувім, за словами Маланюка, надихнув його своїм "старозавітним жаром" на створення критичних, проблемних віршів, які по-

винні "пожежею" палати, розповсюджуючи серед людей істину. Маланюк бажає, щоб суть буття поета складала кожного дня "гнів і кара", вважаючи, що поет повинен усвідомлювати свою безкомпромісну роль перед правдою слова. При цьому він згадує, як "квітли вишні". Відомо, що вишневий колір усимволізовує рідну землю, красу, сум, а вишня є символом України, матері. Неодноразово використовує письменник слово "кров" і його спільнокореневі "кривавая", "окривавлену", підкреслюючи складність своєї долі і те, наскільки важко в житті одержується результат. Епітет "яре" сонце підкреслює основний колір вірша - червоний, який є знаком "влади і величі" [11, 72], а з іншого боку - знищення, спалення.

Використання слів, близьких за семантикою ("палили", "горю", "пожежею палав"), свідчить про звернення Маланюка до символу вогню, який має загальнолюдське значення. Поль Рікер дав таке тлумачення полісемії вогню: "Вогонь розгоряється, освічує, очищує, обпалює, оновлює, знищує..." [12, 90]. Майже всі ці значення присутні в тексті вірша Маланюка, але превалює - горіння певною ідеєю та бажання досягти її будь-якою ціною.

У третій частині розглядаються взаємини поета і суспільства, поета і народу, які були дивними. Відчувається присмак роздратування й зневаги ліричного героя до "черні", яка виявилася негідною своїх героїв. Це підкреслюється Маланюком за допомогою риторичної фігури анафори "завше", однорідних підметів, виражених іменниками, і присудків, виражених дієсловами теперішнього часу першої особи. Маланюк намагається не використовувати займенник "я", звертаючись до означено-особових і неозначено-особових речень:

*Завше - чернь, і арена, і сором,
Завше - падаю і встаю,
І гвалтують образливим зором
Окривавлену душу мою [9, 495].*

Канадська дослідниця Юлія Войчишин вказує на особливість, притаманну таким поетам, як Шевченко, Л.Українка, Ф.Франко, - це маска, якою митець закривається від натовпу. Маланюк "цю маску створив сам - забронзована постать "імператора залізних строф" не дозволяла йому опуститися до звичайних людських слабостей і почувань" [4, 66]. Порівняння з гладіатором "нешадних рим", який діє в крайнощах, не випадкове: якщо він не вб'є, то вб'ють його - риса поетичного мистецтва у сприйнятті Є.Маланюка, яка відтворює характер поета. Писати правду або зовсім не писати, не обираючи *aurea mediocritas* ("золотої середини") Горація - ця інвектива чітко простежується, наприклад, у докорах Маланюка М.Рильському і особливо П.Тичині. Коли переслідувалися письменники УРСР, а Тичина писав за вимогами партії, то розчарований Маланюк, який в той час жив і працював у Празі, написав у листопаді 1924 р. вірш "Сучасники", де одним з перших розкрив трагедію музи Тичини: "...від кларнета твого - пофарбована дудка зосталась" [9, 47].

Маланюк уводить у вірш "Ars poetica" автобіографічний матеріал, який обумовлює його поведінку як поета. Сміслові чинники диктують автору вживання стилістичної фігури плеоназму як нагромадження синонімічних понять: "без угаву, без стриму". Повторення прикметника "без" і сполучників "і", "бо", "щоб" виконують підсилювальну функцію і сприяють наростанню емоційної реакції.

Так горю без угаву, без стриму,

Бо в крові мої струми важкі
Каторжан жорстокого Риму
І варягів, і козаків [9, 495].

Відомо, що батько поета, Филімон Маланюк, був нащадком козацько-чумацького роду. Поглиблюючись в історичне минуле, а власне в історію створення України, Ю.Войчишин стверджує: "Найважливішим чинником впливу Маланюк уважав приналежність, від VII століття до народження Христа, земель теперішньої України до середземноморського культурного обсягу античної Еллади. Україна становила північну частину держави, від якої походить пізніша римська і західноєвропейська цивілізації". Жоден з інших сусідів України не зазнав цього впливу" [4, 97]. Це пояснює, чому Маланюк порівнює себе як нащадка еллінів з каторжанином Риму.

Що стосується "крові" мужніх варягів, то Маланюк, за свідченням вчених, був прихильником так званої "норманської теорії", згідно з якою східні слов'яни покликали до себе варягів в середині IX століття з метою запровадження порядку і ладу, тобто "варяги не завоювали слов'ян, а були запрошені ними, руська держава організована норманами, та й сама назва "Русь" - варязького походження" [7, 13]. Треба зауважити, що хоча українська історіографія, зокрема М.Грушевський, М.Максимович, Д.Багалій, при поясненні історії виникнення Київської Русі дотримуються переважно антинорманської теорії, доводячи позбавленість норманської гіпотези історичного ґрунту і стверджуючи слов'янське походження держави, це ніяк не заперечує важливість ролі, яку відіграли перші князі варязького походження з дружинниками у формуванні державного ладу східного слов'янства. Сучасний дослідник О.Пріцак поєднує ці погляди, вважаючи, що "основною умовою державотворення на Русі" є "не якийсь один (слов'янський чи норманський) вплив, а кілька чинників синкретичного (об'єднаного) характеру" [6, 285]. Ю.Барабаш стверджує, що Маланюк "історичну долю України, особливості національного психологічного складу розглядає - як у поезії, так і в історико-культурологічних працях - крізь призму боротьби двох начал: еллінсько-скіфського, пасивно-споглядального, "жіночого", хutorянського - з одного боку, і варязького, державницького, "мужеського", європейського - з другого" [2, 112].

Звертаючись до пам'яті предків, Маланюк називає їх "степовими варягами" ("Голоси землі"), себе - "тверезим варягом" ("Демон мистецтва"). У нього "земля чи не скрізь подається як об'єкт для володіння, захоплення, боротьби" [10, 83]. І тільки варяги як володарі землі Руської сприймаються ліричним героєм позитивно, бо вони дарували їй державність, хоча, за Маланюком, не спромоглися дати їй конституційно-правову базу, що і призвело до роздрібнення і занепаду Київської Русі.

Маланюк зізнається, що польський поет Юліан Тувім надихнув його своїм "старозавітним жаром", "щоб вірш пожежею палав". Подається виразний портрет друга:

Бо в лінії тонкого рота
І на біблійному чолі
Блищить проказою скорбота -
Тавро твоїх тисячоліть [9, 495].

Згадуючи тисячолітню історію єврейського народу, Маланюк наголошує на одвічній ворожнечі між Елладою та Юдеєю, тобто між християнським і єврейським світом, але зазначає, що між ним і Тувімом неприязні не було. "Вірш пожежею палав", "блищить проказою скорбота" - метафори, "кров кричить" - персоніфікація, до речі, цей образ є і метонімією, бо дієслово "кричить" стосується дій людини. Ці тропи допомагають донести до читача зміст його поезій, надають поетичному мовленню виключної виразності.

Важливу роль Маланюк відводить у вірші римуванню: "Все починається від рими", "Щодня, щороку забивали Живе життя ножами рим", "Цілував, а в тобі скандувало: цілу - нок. Квітлі вишині, ти ж мріяв: весна - ясна". У вірші превалює перехресне римування (абаб).

Важливе значення мають жіночі клаузули "рими" - "стриму", "забивали" - "шалом", "жалом", "проклята" - "розплата", які увиразнюють, драматизують семантику слів, винесених в кінець віршового рядка. Динамічності ритму служать чоловічі точні рими: "гра - пора", "рим - дим", "гірш - вірш", "убить - мить" та ін. Однак, як відомо, Маланюк віддавав перевагу неточним, "приблизним" римами: дієсловом римуються з іменником, прикметник з іменником ("ясна - у снах") та ін. Поет був "прихильник евфонічного звучання, чого досягав фонічною подібністю замість морфологічної" [4, 94], завдяки чому відбувалося оновлення рими. Алітерації [р], [с - з] передають у звуках тривогу і біль автора, який складає "силаби".

Метрична схема вірша ("Ars poetica", 1930), написаного у силабо-тонічній системі віршування:

I
- 0 | 0 - | 0 0 | 0 - | 0
0 - | 0 - | 0 - | 0 -
0 - | 0 0 | 0 - | 0 - | 0
0 - | 0 - | 0 - | 0 -

Чотиристопний ямб

0 - | 0 - | 0 0 | 0 - | 0
0 - | 0 - | 0 - | 0 -
0 - | 0 - | 0 - | 0 - | 0
0 0 | 0 - | 0 - | 0 - | 0
0 - | 0 0 | 0 - | 0 -

Стопи пірихія розкидані хаотично, нерівномірно. У першій та четвертій частині пірихія перепадає то на третю, то на другу стопу.

IV
0 - | 0 0 | 0 - | 0 - | 0
0 - | 0 - | 0 0 | 0 - |
0 - | 0 - | 0 - | 0 - | 0
0 - | 0 - | 0 0 | 0 - |

Чотиристопний ямб

II
0 0 - | 0 0 - | 0 0 - | 0 0 - | 0
0 0 - | 0 0 - | 0 0 - |

Анапест

У другій частині Маланюк звертається до іншого розміру - анапесту, причому чотиристопний анапест чергується з тристопним, який надає творові іншого звучання: настрій змінюється з пригніченого на піднесений. Анапест, за визначенням С.Гординського, "найбільш енергійний, найбільш рішучий розмір у групі трискладових" [5].

Вірш "Варшава" входить до збірки поезій Маланюка "Hellada Stepowa", яка вийшла польською мовою у 1936 р. у Варшаві. Переклад зробив Юліан Тувім.

Warszawa

Wypatrujesz twarzą w spiz zakatą
ponad dacny, nad przechodniów pośpiech,
a pod tobą burzliwą nutą
gwar codzienny stolicy rośnie.

Nadwiślańskie mewy głośno krzyczą
fala piachy wybrzeżne liże...
Czarne miasto twe, Mickiewiczu,
Eurazjatyckim jest dla mnie Paryżem.

Dyryguje Szopen jesienią
gluczą nutę preludjów przędzie.
Tutaj ludzie - zawsze zapóźnieni,
władza tutaj - zastygła w legendzie.

Śpi Belweder, otulony mgłami,
petersburskim tumanem się dławi.
W czarnych oknach - czy płomień je splamił?
szare widmo we śnie czy na jawie?

A gdy znowu rozkrzyczą się wici,
Wschód uderzy mroźnym akordem -
wiatr w Alejach Ujazdowskich z wyciem
szlak przekłada idącym hordom.

Rdzawym liściem ścieli i szasta
tatarskimi, burymi makatami...
...Pilnuj, pilnuj twojego miasta,
wartowniku spizowy, Adamie! [4,150].

Маланюк називає у вірші відомих історичних діячів Польщі, зокрема, А.Міцкевича, Ф.Шопена, які багато зробили для розвитку і слави польської культури. Він звертається до письменника Міцкевича як охоронця міста:

...Pilnuj, pilnuj twojego miasta,
wartowniku spizowy, Adamie!

Оцінити всі переваги і недоліки Варшави допомагає авторові порівняння міста з туманним Петербургом, визначення її "свразіатським Парижем". Варшава сприймається поетом як "чорне місто", закуте в залізо, з людьми, які поспішають у своїх справах. Названі риси міста є типовими для промислового мегаполіса. Маланюк ототожнює Варшаву з Бельведером - музеєм у Римі, де зберігаються видатні твори античної скульптури.

У поезіях Маланюка переважають мотиви Еллади і Риму, причому останньому надається перевага з причини досконалого функціонування державотворчої системи з правником, воєвником у центрі, а не філософом, як в Елладі. Про це пише Маланюк у "Нарисах з історії нашої культури" (Нью-Йорк, 1954. - С.20), пропонуючи своєрідний погляд на розвиток історії української культури. Вводячи у "Варшаву" прізвища людей мистецтва, поет акцентує на незахищеності міста, яке повинен очолювати, за його теорією, воїн. Маланюк намагається зберегти спокій міста з його культурними надбаннями і застерегти жителів щодо можливих ворогів, про необхідність бути пильними.

Присутня в усіх віршах Маланюка історіософічна глибина кожного предмету примушує нас припустити, що під Сходом автор розуміє одвічну загрозу з боку Росії, яка ще при Катерині II в першій половині XVIII ст. завоювала Польщу. Крім того, диктаторська політика і вплив Росії на Україну призвели до засудження Росії Маланюком. Наявність у тексті "морозного акорду" підтверджує наші припущення щодо власне Росії. Уздовські алеї - своєрідний символ, головна визначна пам'ятка Польщі, призначаються в якості стражника, поруч із Міцкевичем і Шопеном, "пильнувати" місто як від східних держав, так і від орд, що, як відомо, протягом кількох століть, починаючи з XV ст., не давали спокою Польщі своїми набігами. Через це польські королі наймали на службу навіть запорозьких козаків.

Вітер у віршах Маланюка виконує різні функції: будує - руйнує, захищає та ін., залежно від авторського задуму. У "Варшаві" вітер, який перекидає шлях ордам, - символ духу невловимості, могутності. Він захищає Варшаву з її святинями.

У вірші багато слів і виразів, які не були переведені Тувімом, а просто записані латиницею з урахуванням польських особливостей написання, напевно, для збереження їх смислового і експресивного значення.

Юлія Войчишин припускає, що дружба з Тувімом, "неоромантиком з елементами символізму й експресіонізму, могли позначитися на формуванні Маланюкового стилю" [4, 84], в якому "чергуються експресіонізм із символізмом і неоромантизмом" [4, 85], а пізніше, на думку критиків С.Гординського і Ю.Шереха, він наближається до неокласицизму. До всіх цих стилів Маланюк звертається в різні періоди творчості "у залежності від свого духовного наставлення та емоційної потреби" [4, 86].

Таким чином, схожість життєвої долі (перш за все еміграції) сучасників Маланюка і Тувіма, естетичних програм визначили такі риси їх громадянських поезій при розробці мотиву усвідомлення творчої місії, призначення митця, його натхненної праці, відносин поета і народу, як філософічність, трагічний оптимізм, заглибленість у внутрішній світ ліричного героя. Їх поетика відзначається музичністю вірша, використанням символіки, оновленням класичних традицій віршування, зокрема ритмики і римування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астаф'єв О. Образ і знак: Українська емігрантська поезія у структурно-семіотичній перспективі. Монографія. - К.: Наук. думка, 2000. - 268 с.
2. Барабаш Ю. Під знаком "кривавого лихоліття". Євген Маланюк і Ніколай Гумільов: схоже у несхожому // Сучасність. - 1997. - № 5. - С.106-122.
3. Веретюк О. "Nie zapominaj wierszopisarza ukrainieckiego...", або дещо про поета Маланюка та його польських побратимів // Український альманах. - Варшава, 1997. - С.165-167.
4. Войчишин Ю. "Ярий крик і біль тужавий...". Поетична особистість Євгена Маланюка. - К.: Либідь, 1993. - 151 с.
5. Гординський С. Український вірш. Поетика. На правах рукопису. - Мюнхен, 1947. - Ст.20.
6. Енциклопедія українознавства для школярів і студентів / Авт.-уклад. В.В.Оліфіренко, С.М.Оліфіренко, Т.В. Оліфіренко, Л.В.Оліфіренко. - Д.: Сталкер, 2001. - 496 с.
7. Жуковський А., Субтельний О. Нарис історії України. - Львів: Наук. тов-во ім.Т.Шевченка, 1992. - 230 с.
8. Конєва Т. "Цвіти ж бо, слово маком...". Поетична творчість Юліана Тувіма // Рідний край. - 2001. - № 1. - С.91-94.
9. Маланюк Є. Поезії. - Львів: Просвіта, 1992. - 686 с.
10. Партач Н. Метафоричний образ України в поезії Є.Маланюка (Феміністичне прочитання) // Магістеріум. Літературознавчі студії. - 1999. - № 2. - С.78-84.
11. Потапенко О.І., Дмитренко М.К., Потапенко Г.І. та ін. Словник символів. - К.: Народознавство, 1997. - 156 с.
12. Рикер П. Конфлікт інтерпретацій. Очерки о герменевтике. - М., 1995.
13. Салига Т. З Україною в серці (Штрихи до портрета Євгена Маланюка) // Українська мова і література в школі. - 1991. - № 10. - С.56-64.

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються контактні й творчі взаємини українського поета Євгена Маланюка і польського поета Юліана Тувіма на прикладі творів "Ars poetica" і "Варшава", простежуються особливості творчої манери на проблемному, сюжетно-композиційному, ритміко-інтонаційному рівнях.

SUMMARY

The contact and creative relations of Ukrainian poet Eugene Malanuk and Polish poet Julian Tuwim are contemplated on the basis of poems "Ars poetica", "Warsaw" in the article. The author traces peculiarities of creative manner on problematic, subject & compositional, intonation & rhythmical levels.